

Mieczysław Klimaszewski, Geomorfologija. 1098 s., 804 skic in kart in 2 lista kart v prilogi. Izdelala Državna znanstvena založba, Warszawa 1978

To je življenjsko delo upokojenega profesorja geografije in rektorja krakovske univerze ter enega najvidnejših poljskih geografov. V primerjavi z drugimi geomorfološkimi učbeniki in priročniki ima nekaj posebnosti. Po razmeroma obsežni zgodovini geomorfološke znanosti je dokaj slabo zastopana strukturna geomorfologija, toda številne geološke profile je najti skoraj v vseh ostalih poglavjih. Kar okoli pet šestin zavzema geomorfologija zunanjih procesov (glacialnih, denudacijskih, fluviodenudacijskih, kraških, sufozijskih, glaciofluvialnih, nivacijskih, termokraških, eoličnih, obalnih). Kot običajno, je na koncu procesov opisano delovanje človeka. Zanimivo je, da Klimaszewski izraza periglacial nikjer ne uporablja, niti ne za ožje (neposredno okoli ledenikov), niti za širše območje (med snežno in travno oziroma gozdno mejo). Kot primere prikazuje Klimaszewski številna tuja območja, toda po koncepciji in po ilustracijah le prevladuje poljsko ozemlje. Zato je razumljiv poudarek na procesih, ki prevladujejo na Poljskem in tistih, ki so sicer oblikovali poljski relief (glacialni, nivalni, sufozijski itd). Pri kraški geomorfologiji je dokaj obširno prikazan Dinarški kras, sicer pa je Jugoslavija slabše zastopana.

Glede modernosti vzbudi knjiga različen vtis. Posebno poglavje je posvečeno morfologiji Lune (s. 959—976), kjer so prikazane novejšje ugotovitve. Če je primerno prikazano tudi geomorfološko kartiranje kot ena od novejših geomorfoloških aktivnosti, ni čudno, saj je bil avtor knjige prvi predsednik takratne podkomisije za geomorfološko kartiranje, ki se je kasneje preoblikovala v komisijo za geomorfološko snemanje in kartiranje pri mednarodni geografski zvezi. Priložene izseke barvne detajlne geomorfološke karte pojasnjujejo med tekstom knjige sami avtorji teh kart. Razlaga nastanka mlajših nagubanih gora, vulkanizma in potresov ostaja brez omembe zdaj že ne več tako nove teorije tektonike plošč.

Knjiga je mišljena predvsem kot geomorfološki univerzitetni učbenik. Temu koristno služi seznam geomorfoloških terminov, ki so v knjigi opisani in ponazorjeni s številnimi skicami ter obilna ruska, poljska, nemška, anglosaška in druga literatura. Kot univerzitetni učbenik je po svojem obsegu že na zgornji meji uporabnosti. Z bogatim gradivom je knjiga obenem priročnik za geomorfološke raziskovalce, ki bodo iz vseh pomembnejših področij geomorfologije našli zgodovinske in stvarne podatke za vsako pomembnejšo temo. Bolj kot razvoj geomorfološke misli je v knjigi zastopan formalni razvoj sheme geomorfologije z vso njeno razvejano terminologijo.

Ivan Gams

Organizacja przestrzenna obszarów wiejskich, Biuletyn, zv. 101, PAN, Komitet przestrzennego zagospodarowania kraju, Warszawa, 1979, str. 168.

Na Poljskem so se proučevanj podeželja kot polifunkcijskega prostora intenzivneje lotili šele v zadnjih letih, in to predvsem v okviru poljske akademije znanosti. V kratkem času so bili doseženi pomembni raziskovalni rezultati, o čemer priča tudi 101. zvezek Biltena Komiteja za prostorsko izrabo pri PAN, ki objavlja izbor referatov z dveh zasedanj komisije za prostorsko organizacijo podeželja.

V devetih referatih je podano povojno prostorsko načrtovanje na Poljskem, značilnosti in klasifikacija podeželja ter stanje in načrti FAO na področju razvoja podeželja. Geografovo pozornost pritegneta predvsem dva referata: A. Stasiaka in W. Stole.

A. Stasiak na pregleden način predstavlja cilje in načine regionalnega planiranja podeželja na Poljskem. Avtor razdeli povojno planiranje na štiri značilna obdobja. Od prvih povojnih začetkov prostorskega načrto-

vanja podeželja, omejenih predvsem na obnovo naselij, se po l. 1949 oblikuje že trden organizem regionalnega planiranja, ki se loči na makroregionalno ter krajevno. Po l. 1956 pride s spremembo politike do lastništva (odstop od večkrat prisilne poti socializacije v kmetijstvu) do oživitve gradnje v privatnem sektorju kmetijstva, kar vodi pogosto h kaotični proizvodavi podeželja. Tudi v regionalnem planiranju pride do znatnih sprememb. Urbanisti in pripadniki drugih strok se začenjajo načrtno ukvarjati s problemi prostorskega razvoja. Izoblikovani so bili prvi modeli razvoja podeželja, temelječi na Christallerjevi teoriji centralnih krajev. Z zakonom o regionalnem planiranju l. 1962 se začenja načrtnější razvoj podeželja. Za vrsto poviatov so bili izdelani regionalni plani. Spremembe upravne razdelitve l. 1973 so vodile k novemu pristopu do planiranja podeželja, ki sloni na občinah.

Z geografskega stališča je zanimiv poskus klasifikacije podeželja na Poljskem, ki jo je izvedla W. Stola. Poskus sloni na opredelitvi glavnih elementov prostorske strukture podeželja. Na osnovi temeljitega pregleda dosedanjih tipologij se avtorica odloči za analizo pokazateljev, ki predstavljajo prostorsko strukturo treh skupin funkcij: notranjih (kmetijstvo, gozdarstvo, rekreacija in turizem), zunanjih (industrija, rudarstvo, gradbeništvo) ter storitvenih. Ker za obravnavano problematiko ni moč najti le treh sintetičnih pokazateljev, je W. Stola izbrala šest znakov: gostoto poselitve, delež kmetijskih površin, število zaposlenih v kmetijstvu na 100 ha kmetijskih površin, število turističnih postelj na 1 km², delež nekmečkega prebivalstva in število vozačev v državna podjetja na 1000 aktivnih prebivalcev. Vsak od navedenih šestih znakov je bil razdeljen na pet razredov, kombinacija znakov po njihovi vrednosti pa opredeljuje tip podeželja.

Marijan Klemenčič

Struktura i funkcije układów przestrzennno - ekonomicznych, uredil Z. Chojnicki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Seria Geografia nr. 18, Poznan, 1979, str. 166.

V zborniku, ki ga je uredil Zbyszko Chojnicki, in ki predstavlja izseke iz širših proučevanj poznanskih geografov, je posebej omenjena vloga pedagoškega in znanstvenega dela prof. dr. Stanisłave Zajchowske. Po njeni zaslugi je Poznan postal eden od vodilnih središč družbene geografije na Poljskem. Njeno vlogo nadaljuje (čeprav je prof. Zajchowska še naprej močno aktivna) prof. dr. Zbyszko Chojnicki, vendar se zdi, da je uspešnejši pri raziskovalnem delu kot pa v animaciji in vodenju mladih geografov.

Kvaliteta geografije v Poznanju je tolikšna, da vsak njen prispevek zasluži posebno pozornost. To dokazuje tudi predstavljeni zbornik, v vsebinskem pogledu izredno pester, pri čemer pa je najpomembnejša njegova teoretično-metodološka stran. Izpostaviti velja na primer prispevek, ki kritično pretresa uporabo faktorske analize v geografiji naselij, pa razpravo o uporabnosti grafov v geografiji itd. Posamezni regionalni problemi so obdelani s sodobnimi in večkrat svojstvenimi metodami, na primer dnevna migracija delovne sile s pomočjo vektorske analize.

V kratkem poročilu je nemogoče predstaviti vsa glavna spoznanja ter nakazati teoretične in metodološke osnove, ostane pa upanje, da bi tudi v slovenski geografiji prišlo do hitrejših premikov v smeri »nove geografije.«

Marijan Klemenčič

Dve deli s področja pomožnih geografskih disciplin

Več kot razumljivo je, da geograf ne sme in ne more biti omejen le na tako imenovano geografsko literaturo. Posebno v zadnjih desetletjih se